

להתעטף. לכך חגניה וחבריו הושלכו בסרבליהן לאש (ב) וכן פרה אדומה עורה ובשרה דמה ופרשה ועצמיה הכל גשרף לטהר טמאי מתים והמת תופס הכל (ג) ואם חפצים המתים להתראות או ניתן רשות להתראות [ה] אע"פ שנקבר בתכריכי מתו יכולי להתראות לבניהם במלבוש באיזה מלבוש שרוצים פעם במלבוש שנקבר עמו ופעם במלבוש של קודם לכן [ו] ורבינו הקדוש היה נראה בבגדים חמודות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכין [ז] להודיע שעדיין היה בתוקפו ופטר את הרבים ידי חובתן בקידוש היום ולא כשאר המתים שהם חפשי מן המצות כי אם כחי [ח] בבגדים

פירוש

עם הגוף שיתלבש רוח הגוף ברית המלבושים א"כ באיזה רוח תעל וכו'. (ב) ר"ל כשמסרו עצמם לשרוף עקה"ש התעטפו עצמן בסרבליהן כדי שלא יהיה נראה להם שהם ערומים וכן פרה וכו' מחמת שגלבת ברית הגוף וריח הגוף בריח העור. (ג) ר"ל הטעם לפ' שהנפש מתלבשת בבגדים שכיסו בו את המת.

ברית עולם

אלף קכט. ורבינו הקדוש וכו' עד בתספו ופטר את הרבים ידי חובתן וכו' אני בעניי בקונטרס שם הגדולים ח"א דף ה' ע"ב נחה דעתי חקצרה בכמה עינים ע"פ דברי רבינו ופירשתי בזה מ"ש כיון שמת אדם נעשה חפשי וכו' דר"ל סתם אדם ע"ד שפ"י מהרש"א מ"ש בגט פשוט ע"ש ובה נחא משו"ל והביאורו חוס' ס' וילך בספר דעת זקנים שלקח גבריאל ס"ת ממה שכתב משה וקורין בו צדיקים במרום בשבת וי"ט וכו' וה' ע"ש ודוק כי קצתתי.

מקור חסד

[ה] בק"י דמשמע שאף לאחר י"ב חודש והנה בשבת קנ"ב אמרו דלאחר י"ב חודש שוב אינה יורדת ובתוס' שם קנ"ג א ד"ה גשמתו דאעפ"כ כשהיא רוצה היא יורדת. [ו] ע' בראשית רבה ר"פ צ"ה כשם שאדם הולך כך הוא בא כו' וכשם שהוא הולך לבוש כך הוא בא לבוש, ממי את למד משמואל שראה אותו שאול מהו אומר לאשה מה תוארו ותאמר איש זקן והוא עוטה מעיל, שכך היה לבוש שנאמר ומעיל קטן תעשה לו אמו, וברמב"ן עה"ת ויחי מ"ט ל"ג ויגוע וכו' כי נפשות הצדיקים צרורות בצרור החיים וזו תחופף עליהם כל היום לובשת לבושת השני שלא יפשיטנה ערומה כיעקב או תתלבש לעתים מזומנים כו' [והארכתי בזה בקונטרס מיוחד], ובשערי קדושה למהרח"ו ח"ג שער ב יבא דודי לגנו [יעוין שה"ש רבה פ"ו וזהו בראשית ג'ו] לראות ב'גנים וללקוט שושנים, ר"ת לבוש כו', ויעוין בספר הפנ"ה למרן בעל אור החיים בשבת קי"ד שכתב דוגמת המלבוש שמלבישים את האדם בעוה"ז כן ממש באותו גזון מלבישים המלאכים את הנשמה בג"ע כי כל דבר יש לו גשמיות ורוחניות וגשמיות לרוחניות לרוחניות וכו', וע' מעבר יבוק שפ"צ פט"ו ושפת אמת ס"ה ופ"ח, וראה זהו בראשית ו' ע"א ג"ע דלתתא דכל צדיקא תמן קיימי ברוחא דאתלביש בלבוש יקר כגוונא ודיוקנא דהאי עלמא, ס"ת לך פ"א א רוחא מתלבש בג"ע דארעא בדיוקנא דהאי עלמא וראה ניצוצי לתקו"ז קדמא י"ת א אות ג. [ז] ע' כחובות ק"ג סע"א שלא מוזכר שהיה לבוש בבגדים החמודות של שבת ושהיה פוטר בני ביתו בקידוש היום, ובק"י כ' דסברא היא שבש"ק שהוא יום שניתן לעונג ולא לצער ואסור להתעצב בו כשבא רבינו הקדוש בכרי שלא יעלה על זכרון בני ביתו העדרו אם היה לבוש תכריכין או אם שינה מהרגלו בחיים חיותו לפטרם בקידוש היום היתה ביאתו גורמת להם עוד יותר צער לכן כשנתגלה להם היה כדרכו מקודם, ויעוין בירושלמי כלאים פ"ט ה"ג תכריכי המת אין בהם משום כלאים וכו' דכתיב במתים חפשי כיון שאדם מה נעשה חפשי מן המצות, רבי צוה ג' דברים בשעת פטירתו וכו' ר"ח מוסיף אל תרבו עלי תכריכין כו', מילתיה אמרה בסדין אחד נקבר רבי, דרבי אמר לא כמה דבר נש אזיל הוא אתי כו', משמע שכל כמה דאתי לא הוי בתכריכין כי אם במלבושים כבחים חיותו, ומובן שבשבת לבש הבגדים החמודות שלו וכך אתחזי להון. [ח] יעוין בשבת קנ"א ב שנקסו הך במתיב חמשי לבני דוד מלך ישראל, אולם רבינו מירי הכא בהופעתו בעוה"ז כחי כי אז הוי כאלהו

כמו שהיה לובש בחייו והצדיקים נקראים חיים אפי' במיתתם [ט] ופוטרו בקידוש בני הבית [י].

תתשל כשהצדיקים יושבים בבגדים נאים ובעידונים רבים [א] הרשעים עומדים בחוץ ורואים ממרחק ויש רשעים גמורים שאין מניחין אותם לקרב ולדעת אלא ע"י שמועה שמגידיב להם. ויש להם רשות לפעמים להקיף הצדיקים ולראות דרך חורים וסדקים סביב רשעים יתהלכון (תהלים י"ב ט') [ב] והצדיקים מקיפים ורואים את הרשעים ואם צדיק היה רואה בנו או אחיו או אחד מקרוביו בגיהנם היה מצטער או לא יקרב לראותו. ויש צדיק אם יראה אביו או בנו או אחיו מוכר אינו חושש אם (א) היה אמת או רואהו רק שלא יעצב [ג] כי בגן עדן אין שם עצבון כי ליתן ראשו בג"ע [ד] וכתוב (איוב מ"א י"ד) ולפניו תדוץ דאבה. תתשלא לפי שנשמת האדם המדברת אינה מתה לפיכך יחלום החי מן המת אבל תבהמה שמתה אין לה נשמת החכמה לפיכך לא יחלום אדם מבהמה שמתה או נשחטה [א].

תתשלב המת מגיד בטורח גדול [א] לכך אסור לעשות בהשבעות או בענינים אחרים שהמתים יגידו עתידות אך תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים י"ח י"ג) [ב].

פירוש

תתשל (א) נראה שצ"ל אם הוא באמת ר"ל שיש לו להיות בגיהנם בדין ואמת ולכך אינו חושש.

מקור חסד

בהתגלותו וע' שרי חמד כללים מערכת ג' סי' י"ח אות גן עדן, וע' בבראשית רבה ס"ס צ"ו רבי היה דר בצפורי י"ז שנה והיה קורא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו', ובמגלה עמוקות אוסן פ"ד ובגלגולי נשמות להרמ"ע מפאנו שרבינו הקדוש היה ניצוץ יעקב, ויעקב לא מת ע' תענית ה' ע"א, ומקרא אני דורש שאצל אברהם כתיב וימת אברהם בשיבה טובה בראשית כ"ה ת, וגם אצל יצחק כתיב ויגוע יצחק ויאסף אל עמו שם ל"ה כ"ט, אבל ביעקב כתיב אך ויגוע ויאסף אל עמו שם מ"ט ל"ג בלי תיבת "וימת" כי חי הוא. [ט] ברכות י"ח א, וע' הק' הזהר בראשית ו' ע"א, חי שרה קל"ב רע"א, ויצא קס"ד א. ויגש ר"ז ב, משפטים ק"ו ב, אחרי ע"א ב, חוקת קפ"ב רע"ב, אד"ו האזינו רפ"ז סע"א, תקו"ז תס"ז (צ"ח ב), תס"ט (קיי"ט א), וזהר חדש בראשית י"ח א, שם כ' סע"א ושם רות פ"ס ד. [י] ואם כי כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן לשיטת רבינו הצדיק אינו חפשי מן המצות ומה כאן עומד ומשמש כן אחרי ססירתו, ואי משום הכלאים שכתכריכין יעוין בתוס' נדה ס"א ב ד"ה אבל דאין בהם איסור אפי' לחי כיון שאין המת נהנה בו ועיין בשדי חמד חלק י"א פאת השדה מע' ג סי' י"ח.

תתשל. [א] ע' קה"ר פ"ג ח (עה"ג). [ב] ע' ויק"ר פל"ב כיצד בשעה שהצדיקים יוצאין מתוך ג"ע ורואין את הרשעים נדונין בגיהנם נפשם שמחה עלי' הרי"ד ויצאו וראו בפגרי האנשים וכו' בשעה שהרשעים עולין מתוך גיהנם ורואין את הצדיקים יושבים בשלוח בתוך ג"ע נשם (מתמענת) [מתמעכת] עליהם כו'. [ג] בעכה"ג ע' אבדר"נ פ"ב ח יכול אף לעוה"ב כן ת"ל גם בן ואח אין לו, אבל מ"ש רבינו שאינו מצטער קצ"ע משוח"ט מ"ו שמצטער וע' סנהדרין ק"ד ב באת דיוקנו של אביו כו' הרי דחושש וע' בסי' הגר"א למשלי כ"ט עה"פ יס"ו בנך ויניחך, וראה בקונטרס הסדי עולם בטה"ס לסי' תר"ה. [ד] ע' בבא בתרא ע"ה א. תתשלא. [א] ע' בסי' חכמת הנפש להרקת ו' ע"ג.

תתשלב. [א] ע' לעיל סי' תשכ"ט. [ב] ע' ססחים קי"ג ב, לעיל סי' ר"ה.

ליקוט ביאורי הגר"א על הזוה"ק

והן נ' כפופה וו' כנ"ל. (יה"א בהעלותך קנה.):
 *והענין, כי בזמן בהמ"ק נק' פרצוף תמיד, ועתה נק' זנב כנ"ל, ימות החול, ומתקנת במט"ט, וכמ"ש"ל בה"ת (ג): וכן בצדיקים לאחר מותן דאזלין נע ונד בתרה, כמ"ש"ש [בתקו"ז ב.] ובפ' בראשית ו' א'. והענין, כי מש"ש שמקנת במט"ט ואז נק' נער על שמו כי הצדיקים בחייהם שי"ל נר"ן מתקנין אותה בכל ע"ס מג' דרגין והיא פרצוף, אבל לאתר מותן שלא נשארה להם כאן אלא נפשא, וכן מט"ט נפשו שנשאר כאן, מקנת בהם כשאין צדיק בדור, והן עולימין דילה כי אין רוחן ונשמתן יורדין. ולכן הם מחמרים אחר בעירן לקבל⁴² נפשן שהן נפש הבהמית מסמ" דבהמה, אלף הרים. וזו כל התכלית של הבריאה לתקן הנפש שלא תהא נכרתת ותעשה מרכבה, אדם ובהמה, מ"ה דבריר ב"ן, ולכן העולמא⁴³ מזנב בתריהון ותמיד הולך למצוא מארי תורה שהן בסוד נוק' נפש, ורודפין אחר רוח ונשמה לחבר כל הג' בחי' שבשכינה, וכן בחי' מט"ט רק הנפש לבד. וזו ענין הכרת של הנפש שאינה נעשית מרכבה לה. וענין המחמיר⁴⁴ כי אלו הצדיקים מעלתן גדולה שיש לנפשם השפעה מרוחם ולכן יכולים לילך אחר השכינה כמו בחייהם, כי הנפש בעצמה אין לה תנועה כמו אותיות בלא נקודין, וכמ"ש והארץ לעולם עומדת, עיגולא רהיט כו'⁴⁵, כל כבודה כו', לשבת בית, לילה לשינתא, ואינהו הופכין לילות לימים לכן כו'⁴⁶, והולכין בצורת אדם, אבל

ש"ה שהיא שר השרים כמ"ש מלך מלכי כו' אדון האדונים, ובהתמלאותו מיסוד באר מים חיים נעשה שיר השירים. ואמרו ג' ספרים ש"ה חכמה. ואמרו הראשונים כי ברי"ש הוא ירושת עה"ב, והוא צרור החיים, וכן הוא כי צרור החיים הוא בחכמה כי שם מקום החיים כידוע וכמ"ש החכמה תחיה בעליה ונקרא נשמה שם היה, וכן נקראת השכינה חי במקום הזה, וכן כל החיות. וכאן הוא עין הדעת טו"ר כנ"ל לכך כאן היראה כנ"ל ונאחו הרע בר' לכן צריך לזוהר כאן הרבה שלא להחליף ד' בר', ד' דאחד גדולה, והוא עד להזוהר במהימנותא להדבק באשת חיל יראת ה'. ולהגר"א בא"י וכן ביה"א סוף פקודי אותיות בכ"ר]:

שסוד מ"ם וסמ"ך הן בינה ותבונה בינה ס' ותבונה ס' סתימא רביעא על בנין והן מ"ם וסמ"ך שבלוחות ובשעתא דרביע על ישראל נקרא מ"ם ובשעתא דסתימא סמ"ך, והן שיתין מקורין דיסוד דמקבל מאימא נמצא כי יסוד ארון הוא בסוד סמ"ך וישראל בסוד מ"ם וזהו הפיכת הנ"ן לאחור בא"ב מסמ"ך למ"ם והענין בגלות נקרא סמ"ך סומך ה' לכל הנופלים ולכן נ' כפופה אנפי לקבלי דסמ"ך שהנ' הוא ס' הגלות וז"ש [ברכות ד' ע"ב] אפ"ה חזר דוד וסמכן ברוח"ק שנאמר סומך ה' הנופלים ועיין בפ' בראשית דף ג' ע"א עאלת אות סמך אמרה קמי' ריבון עלמין כו' עד אות מ"ם ע"ש ובפי' האריז"ל, אבל בקימתה אז אהדר אנפי למ"ם שהיא רביעא על בנין כנ"ל, והנופלים הן יסוד ומלכות דת"ת אסתלק לעילא בגלותא כידוע

❁ ברית אליהו ❁

הנפשות שאינם יכולים. וזהו המחמר שהוא מוליך את הבהמה לפני בעל הבהמה.
⁴⁵ ס' הבהיר. והיינו הגלגל שהוא דכר, וריבועא היינו הארץ שהיא עומדת עי' ביאור רבינו לתקו"ז קנה:
⁴⁶ עי' מו"ק כה: כי נח נפשיה דרבינא פתח עליה ההוא ספדנא תמרים הניעו ראש על

⁴² ר"ל שהבהמה נגד הנפש.
⁴³ היינו השכינה כמבואר שם בתקו"ז.
⁴⁴ היינו שבהמות הם הנפשות של צדיקים שאין בכוחם לילך מעצמם אחר השכינה [היינו אחר צדיקים חיים העוסקים בתורה שהם מרכבה לשכינה בכל הנר"ן שלהם], ונפשות של צדיקים שיש כוח בידם לילך אחר השכינה מוליכים את

ליקוט ביאורי הגר"א על הזוה"ק

יסוד.. והוא עולה בדעת ומתמלא ממוחא בינה ימא רבא ונכנסין בו כל הנשמות וז"ש [בתקו"ז] ואפיק לון [חיים לברן] שהוא חי, ומסט' בן איש חי כמ"ש בפ' בראשית על פ' ובניהו כו'. [תכ"א מב.]:

דף ו:

***בבית ראשון כו'** – שני בתים הן ב' החי"ן בבית ראשון הוא חרב שאינו הולך לשם ובבית שני יבש שאין משקה אותה (תקו"ז טו.):

***בבית ראשון** – ר"ל בינה שחרב מינה. דאסתלק ת"ת כרוב א' לבינה, ונשאר כרוב השני בגלות מל'. וכן נז"ה שהן שני כרובים שבהן הקב"ה ת"ת שט בח"י עולמות, צדיק שט בים מל', אסתלק בגלות נצח עם ת"ת, דאיהו בנצח ואיהו בחוד, ונשאר כרוב השני הוד עם מל', שעליו נאמר כל היום דו"ה בדרגא דיליה ביום החמישי כידוע: **ויבש בבית שני** – מל' שם הוא יבש דל"ל אלא מה שנותן לה צדיק. (תי"א כו, ג):

איתא בתכ"א [סט:] ואם הוּו זכין הוה נחית דיוקנא דארי"ה והוה מקבל קרבנא, ודא מיכאל דדרגיה חס"ד, איהו הוה מקבל צלותא דשחרית, ואם לא זכו מה כתיב בקרבנא לכלב תשליכון אותנו, דחשיב ליה כטריפה, ובגין דא הוה נחית דיוקנא דכלב לקבל החוה דורונא, וקרבנא. וכתב שם רבינו, ודא מיכאל – שהוא אריה דכסא והוה אריה דמזבח דהאש רבוץ כאריה... וז"ש ובג"ד הוה נחית דיוקנא כו'. כמ"ש

שאר צדיקים שלא זכו לזה מחמר אחריהם ומשפיע בהם שגם הם יכולים לילך אחרית, וזו ג"כ מדרגת רבי וריה"ג אבל מדרגת ר"ה סבא אפילו בחול והן רודפין אחרי מארי תורה מאד כנ"ל וכ"ש אחריהם⁴⁷ שהן ז' דרגין הנ"ל ואמר בארחה כמ"ש כי יקרא קן כו' בדרך וז"ש [בתקו"ז] א' ב' דהכי אוקמוהו רבנן כו' על בתי הצדיקים [דיחרבו דאולין כל חד נודד ממקומו], והוא מ"ש⁴⁸ ליחרב ביתך כו', והוא ברכה אחרת כנ"ל. [ריש תכ"א]:

***עד דהוה בלע כל שאר נונין דימא, ולבתר אפיק לון חיין** – ענין זה מוזכר בתכ"א ושם ביארו רבינו בארוכה ע"ש. [מב. ד"ה דנונא]: *למעלה חכמה למעלה מבינה וזהו חכם עדיף מנביא שהוא מבינה אבל למטה נביאים למעלה מחכמה שנביאים מנז"ה וחכמה ביסוד דשם כל רזין דחכמתא⁴⁹, ואמר בר"פ שמות זחר איבא דאילנא דיהיב חיין [לכלא, קיומיה לעלם ולעלמי עלמין, סטרא אחרא לא שריא ביה אלא סטרא דקדושה, זכאה חולקיהון אינון דטעמין מניה, אינון קיימין לעלם ולעלמי עלמין, אלין אקרון משכילים וזכאן, חיין בהאי עלמא וחייין בעלמא דאתי ע"ש. ור"ל איבא דאילנא חכמתא דהוא⁵⁰ אילנא דחיי והן⁵¹ שנק' חי ובניהו כו' בן איש חי ועי' בתי' ריש תכ"א [מב:] א"ל אבא דיליה כו' ובלע מיא דימא ואתון כו'. ועי' בריש פ' בראשית ובניהו בן יהידע על רזא דחכמתא כו' בן איש חי דא צדיק חי עלמין. [יה"א פקודי רמ"ה ריש ע"א]: ועי' בריש תיקון ס' שמבואר מדברי הגר"א דאילנא היינו ברית:

❖ ברית אליהו ❖

⁴⁹ ולכאו' נראה להיפך בקרא דמי נתן לשכוי [ליסוד] בינה ומי שת בטוחות [בנו"ה] חכמה. ועי' בפ"י רבינו לישעי' ח, טז. ואפ' שיש ב' בחינות.

⁵⁰ ר"ל יסוד הוא אילנא דחיי ואיבא דיליה חכמתא והיינו טיפת הזרע היוצאת מחכמה.

⁵¹ ר"ל החכמים דטעמין מיניה.

צדיק כתמר נשים לילות כימים על משים לילות כימים.

⁴⁷ אחר הרשב"י וחביריו שהם ז' כמ"ש בסוף הא"ר. ע"ש בתקו"ז.

⁴⁸ מו"ק ט: ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזן, דהאי עלמא אושפיזן וההיא עלמא ביתא דכתיב קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם.

מ"ש נסנהדרין (נח ב) מפני מה לא נשא אדם את צמו, כדי שישא קין את אחותו שנאמר כי אחרתי עולם חסד יבנה, פ"י מדיע לא נשא אדם לאשת הנל בתורת יבום דמקודם מתן תורה היה נוהג מנזח יבום גם בקרובים, כדי שישא קין את אחותו, היינו שיקח אותה במנזח יבום. וכחז יש לעיין באמת אם ההורג את אחיו אם מנזח לייבם את אשתו, ואין לומר דיהא אסור מלד מנהב"ע, דביבום לא שייך מנהב"ע דלא נריך כוונה. וי"ל להפך כיון דהרגו בודאי החיוב עליו להקים שם לאחיו ע"ש. ולא העיר מכל מה שכתבנו בזה.

וראיתי ביפה ללכ אהע"ז (סימן ב' אות יג), שהביא דברי הספר חסידים הנ"ל,

ומזה הקשה על מה שהביא הרמח"א ז"ל בפני דוד (ר"פ אמור) בשם רבינו יהודה החסיד, בטעם שכהן גדול אסור בחלמנה, לפי שמזכיר שם המפורש צייה"כ, ושמה יתן עיניו באשה ומזכיר השם על צעלה ויהרוג אותו. וקשה מה צ"ע כי יהרוג אותו מאחר דאסור לקחתה. וכחז לחרץ דזהו רק לכתיילה, אבל אם עבר וגשא אותה אין מוציאין אותה ע"ש. ובמחכ"ח עיקר קושייתו חמוה, דהרי אין לנו יודעין ממעשהו שהוא גרם למות הצעל, והקושיא הוא על עצמו איך יקחנה הרי אסורה עליו, וכי מי שאינו חושש להרוג אדם בשם המפורש, יחשוש לאסור זה שלא ישא אשת הגרלת.

לא תהיה אשת המת החוצה וגו' (בה, ה).

ובשצט מוסר (פל"ה), ובמעבר יבק (שפת אמת פ"ה), ועוד. ועיין מה שכתב בזה בספר מנוחת שלום חי"א (סימן נו). וזה שכתב הרוקח שהצעל מרגיש בקבר לער אשתו האלמנה, כמו המעשה בר' יוסי הגלילי.

איברא דמהתם אין ראה כל כך שהצעל מרגיש בקבר מצער אשתו, ואפשר דשם בר' יוסי הגלילי ידע מזה משום שהיה בא לביתו, משא"כ בשאר מתים, ול"ב.

ואגב צענין מ"ש על רבינו הקדוש שכל ליל שבת היה בא לביתו, ובספר חסידים (סימן חתשכט) הוסיף, והיה נראה בצגדים חמודות שהיה לובש בשבת, ופוטור את הרבים ידי חובתם בקידוש היום ע"ש. ומשמע דאחר אמירתו קידוש היום היתה חוזרת נשמתו למקומה בגן עדן. ועיין בספר מנחת אליהו (פ"ד ד"ה גס דע). וגבי ר' יוסי הגלילי נראה שנשאר בביתו זמן מה והיה לומד שם. כנראה שידע שזהו רצון אשתו האלמנה. ועיין בספר אגדת אליהו על הירושלמי

בפירוש הרוקח עה"ת כאן (ע' רמז) כתב, אשת המת, מלמד המדאיב לב אלמנה, הצעל מרגיש בקבר, כמו שמצינו במדרש שר' יוסי הגלילי הרגיש מה שעשו כנגד אשתו. וכחז המגיה שם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א), לא מנאחי המדרש.

ונראה כוונת הרוקח להאגדה המובא בכמה ספרים, על ר' יוסי הגלילי, כמ"ש על רבינו הקדוש (כתובות קג א) שאחר פטירתו כל בי שימשי הוה אחי לביתה, כן ר' יוסי הגלילי היה בא לביתו בכל ערב שבת, ושני תלמידים שעברו שם ושמעו קולו של ר' יוסי הגלילי שהיה עוסק בתורה, חשדו לאשתו ואמרו שהיתה עוברת עבירה, והביאוהו לבית דין ורצו להלקותה, ואמרה שהוא ר' יוסי צעלה ולא האמינוה, לשבת אחרת בא כמנהגו ומנחה בוכה ומנטערת על שחשדוה. בשחרית גילה עצמו לנצור בבית הכנסת, והעניש רבים מהם. ואגדה זו מובא בספר מאירת עינים לרבינו יצחק דמן עכו ז"ל פ' ויחי (דף פט ע"ב), וכן בספר ציוני פ' ויחי,

כלאים (פ"ט סימן א'), בטעם שרבי היה בא לביתו כל ליל שבת, מה שלא עשה כן שום נדיק אחר ע"ש. ולפי מה שהבאנו מצינו כן גם בר' יוסי הגלילי. ומ"ש בגמ' כתובות שם, שאחרי שנפרסם הענין, שוב לא היה בא עוד לביתו, כדי שלא להוציא לעז על נדיקים הראשונים, פירש"י לומר לא נדיקים היו שלא היה להם רשות לבא לביתם כמו רבי. הכוונה על רוב ככל הנדיקים שלא מצינו שעשו כן, אבל אה"נ יחזק בנדיקים יחידים שבאו לביתם כמו ר' יוסי הגלילי. ועיין עוד בדברי תורה ח"ו (אות נה), ובדברי יואל פ' חיי שרה (ע' חנח).

ובספר נך יצרך ישראל [להרה"ק לוי יצחק מאנזאן נכד הרה"ק מרוזין ז"ל] פ' אמור, הביא מ"ש על רבי שאחר פטירתו בא לביתו כל ליל שבת קודש, וכחב "וכן מצינו כוח

בשאר נדיקים ההולכים בתורת ה"י ע"ש. ולא ביאר מי הם הנדיקים שמצינו שעשו כן. ובספרים מובא על הגה"ק רבי אפרים זלמן שור אבי בעל התבואות שור ז"ל, שבשנה ראשונה שלאחר פטירתו היה בא לביתו כל ליל שבת ומקדש על היין לבני ביתו. ועיין עוד בזהבם יהונתן (הפטרת פ' ויחי) בד"ה אנכי הולך בדרך כל הארץ. ועיין בשם הגדולים ע' ראב"ן (מער' א' אות קצט), שהביא מאגרת רבינו יהודה בן הרא"ש ז"ל, שכחב על זקינו רבי יחיאל שנתגלה לחזירו אחרי מותו, ואמר לו דע לך כי יש לי רשות לילך לביתי כבתחילה, אלא שאיני רוצה שמא יאמרו כמה מתגאה עצמו נדיק זה יותר מכל הנדיקים שבגן עדן. והרחיד"א ז"ל שם מאדד בכוונתו, שלא הזכיר שכן היה נוהג רבי, והוא מדרך ענוה שיהא נראה דכל הנדיקים יש להם כח זה ע"ש.

לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה וגו' (כה, ה).

המהרש"א בחא"ג סוף מס' יבמות, כתב לפרש הפסוק (תהלים קכב, ח) למען אחי ורעי אדברה נא שלום נך, דקאי על מה שהקילו בעדות אשה, וז"ל לפי שהאמינו עד אחד, גם האשה עצמה נאמנת לומר מת בעלי או מת יבמי, והיינו 'למען אחי' לומר מת בעלי שתחייבם לאחיו, 'ורעי' מת

יבמי שחנשא לשוק לרעים. על כן אמרו 'אדברה' להעיד גם ביחידות 'נך' מפני השלום שלא תתעגן ע"ש. וז"ע דהא אין האשה נאמנת לומר מת יבמי, כדאיחא במשנה (יבמות קיח ב) הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים כו', שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שחנשא.

ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים וגו' (כה, ז).

מבואר שחלך בכפר. אך שמא העיר היה נקרא 'כפר עיטס', ויש לעיין בדבר ע"ש. ובשו"ת תשורת שי ח"א (סימן סח), נשאל ג"כ אם מותר לחלוץ בכפר, והשיב שהיא משנה מפורשת ביבמות, וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטס, וגירסת הרי"ף והרא"ש שם בכפר עכו, הרי דאין צריך עיר ע"ש.

בשו"ת בית יצחק אהע"ז ח"ב (סימן קו), דן אם אפשר לחלוץ בכפר, דהכתיב ועלתה יבמתו השערה, ודריש נספרי שהחליטה יהיה בגבהה של עיר, ונראה מזה דאין לחלוץ בכפר. ושם בסוף הסימן כתב, שוב הראני חתני המשנה ביבמות (קו ב) וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטס וגמר את כל הפרשה כו', הרי

מנוחת סימן נו שלום חי"א קנג

ערוך שם דיעיין בחוטי הציצית, ולדידהו צריכים לומר דאינם סוכרים כגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל ודוק.

והנה עיקרי הדברים האמורים לעיל, כבר זכיתי ונדפסו בס"ד בקובץ התורני "אוצרות ירושלים" שנת תשל"ז (גליון ר"ב דף כ"ה), ומשם צולמו בחיבורי כנסת חיים (דף קל"ב), ובימים אלו יצא לאור הקובץ התורני החשוב "אור ישראל" דווילעדניק ושם (גליון ל' דף קמ"ב) ראיתי שכבר מעלת הרב הכותב הי"ו קדמני בתירוץ קושיית הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל על פי דברי עצמו בחכמת שלמה (סימן י"ד) וכדכתיבנא לעיל, ובס"ד אנחנו הוספנו הרבה הרבה על האמור שם עיין שם.

בספר שדי חמד (מערכת ב' כלל קט"ו), ושור"ת אמרי דוד (ר"ס מ'), וכן עיקר, ועיין בחיבורי ברכת יעקב (שם), ואף על פי כן הרמב"ם ז"ל סובר דלנשים אין לברך על מצות עשה שהזמן גרמא ודוק.

ובזאת ממש יש להעיר על דברי הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל גם מדעת מרן ז"ל, שהרי לדעת רוב ככל האחרונים ז"ל מרן השלחן ערוך ז"ל סובר דאיסור לא תשא דרבנן, עיין שדי חמד שם (מערכת ב' כלל קט"ו) וכף החיים (ס"ס רט"ו) ובארוכה בחיבורי ברכת יעקב (סימן ח'), ועיין עוד בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ה (סימן כ"ז והערה ד' דף קכ"ט), ובחיבורי מנוחת שלום ח"ו (סימן ב' דף ל"ו) וש"נ, ואף על פי כן כתב מרן ז"ל בשלחן

סימן נו.

בענין רבי יוסי הגלילי לא מת

סיון תדש"ם.

וחד מגדולי קמאי רבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן תתשכ"ט) כתב: "ורבינו הקדוש היה נראה בבגדים חמודות שהיה לובש בשבת, ולא בתכריכין, להודיע שעדיין היה בתוקפו ופוטר את הרבים ידי חובתן בקידוש היום, ולא כשאר המתים שהם חפשים מן המצות, כי אם כחי בבגדים כמו שהיה לובש בחייו, והצדיקים נקראים חיים אפילו במיתתם ופוטר בקידוש בני הבית" עכ"ל. והביא דברי הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס כתובות שם, ועיין בדברות קדשם של הרמב"ן ז"ל ושל רבינו בחיי (ס"פ ריח') ובהגהות מקור חסד שעל ספר חסידים שם, ועיין לרבינו השדי חמד ז"ל בספרו מכתב לחזקיהו בחידושיו למסכת שבת (ל' ב') ושם קנ"א ב'), ולשאר ראש הגולה רבינו יוסף

כתובות (ק"ג סע"א): "תנו רבנן בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך. נכנסו בניו אצלו, אמר להם הזהרו בכבוד אמכם נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה, יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי.

ובתלמוד שם: "נר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה, מאי טעמא, כל בי שמשי הוה אתי [רבי] לביתה, ההוא בי שמשא אתאי שכבתא קא קריה אבבא, אמרה אמתיה שתיקו דרבי יתיב, כיון דשמע שוב לא אתא, שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים".

חיים בספרו שו"ת רב פעלים ח"ב קונטרס סוד ישרים (סימן ב') עיין שם.

מדרש רבה בראשית (פצ"ו ס"ה): "רבינו [יהודה הנשיא] כשהיה נפטר מן העולם צוה שלשה דברים, אמר להם אל תזוז אלמנתי מתוך ביתי, ואל תספדוני בעיירות שבארץ ישראל ואל תניחו לנכרי שיגע במטתי אלא מי שנטפל עמי בחיי יטפל בי במותי בחייו. והיה דר [רבי יהודה הנשיא] בציפורי שבע עשרה שנה, והיה קורא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וחי יהודה בציפורי שבע עשר שנה".

ומצאתי לרבינו הגר"א זצ"ל בביאורו לספר תיקוני זהר (תכ"א דמ"א ע"ד): "אלו הצדיקים מעלתן גדולה שיש לנפשם השפעה מרוחם, ולכן יכולים לילך אחר השכינה כמו בחייהם, כי הנפש בעצמה אין לה תנועה וכו', ואינהו הופכין לילות לימים לכן וכו', והולכין בצורת אדם, אבל שאר צדיקים שלא זכו לזה, לזה מחמר אחריהם ומודיע בהם שגם הם יכולים לילך אחריה, וזו גם כן מדרגת רבי, ורבי יוסי הגלילי, אבל מדרגת רב המנונא סבא אפילו בחול" עכ"ל"ק.

והדברים סתומים ועמוקים, כאשר רואה כל מעיין, ובס"ד הנני כותב לפענ"ד קצת ביאור בדברי קדשו בחלק דנגלה.

והנה מה שכתב רבינו הגאון זצ"ל "שזו מדרגת רבי" וכו', נראה ברור שנתכוון לההיא דכתובות הנ"ל שרבי כל בי שמשוי הוה אתי לביתיה ומקדש וכו', וכנ"ל בראש דברינו.

אבל בדברי הגר"א ז"ל מבואר שאף גבי רבי יוסי הגלילי הוה עובדא כן שהיה בא לביתו כל שבת ורכבי, ולא כרב המנונא

סבא שהיה גם בחול מתגלה, וכעת לא ידעתי היכן נאמר כן גבי רבי יוסי הגלילי שהיה בא לביתו כל שבת, ובספר סדר הדורות (ערך רבי יוסי הגלילי דק"ו ע"ג) לא רמז לזה כלל, ועיין למרנא ורבנא מופת הדור בעל קהלות יעקב שליט"א בספרו היקר חיי עולם ח"א (פרק י"א) שהאריך לציין לדברות תו"ל שמבואר שבאו ונגלו רבותינו אחר פטירתן וסילוקן לחיי העולם הבא, ולגבי רבי יוסי הגלילי לא ציין, וצ"ב.

והשי"ת עזרני ומצאתי דרך לימודי בספר שבט מוסר (פרק ל"ה דף רע"ז דפוס ירושת"ו) שכתוב שם: "ובזה מובן מה שמצינו במסכת שבת (קנ"ב ב') גבי הנהו קפולאי שהיה רב אחאי בר יאשיה חי בקבר ודבר עם רב נחמן, וגם רבי דהוה אתי כל בי שמשוי לביתו, וכן רבי יוסי הגלילי שהיה בא לביתו בכל ערב שבת, ושני תלמידים ששמעו את קולו של רבי יוסי הגלילי שהיה עוסק בתורה חשדו לאשתו ואמרו שהיתה עוברת עבירה, והודיעו לבית דין והביאוה ורצו להלקותה ואמרה שהוא רבי יוסי בעלה, ולא האמינוה, לשבת אחר בא כהרגלו ומצאה בוכה ומצטערת על שחשדה בזה, בשחרית גילה עצמו לצבור בבית הכנסת והעניש רבים מהם, ושוב לא בא לביתו" עכ"ל. [ולפי שעה נעלם ממני מה מקור הדברים המובאים בשבט מוסר וצ"ב].

וגם בספר מעבר יבק (חלק שפת אמת פרק ה') מצאתי שכתב: "רבי היה אומר קידוש, הגם שבמתים חפשי וכו', וכן רבי יוסי הגלילי היה בא לביתו בכל ערב שבת ושני תלמידים עברו ושמעו קולו שהיה שונה בתורה" עכ"ל.

וראיתי בספר הציוני על התורה (פרשת ויחי) שכתב: "ומעשה דרבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא שהיה פוטר אשתו ובני

ביתו בקידוש מעלי יומא שבתא (כתובות ק"ג א'), וכן רבי יוסי הגלילי שבא לביתו בכל ערב שבת, ושני תלמידים עברו ושמעו קולו שהיה שונה בתורה וכו', והובא בספר של"ה חלק תורה שבכתב (פרשת וישלח דקמ"ז ע"ב דפוס ירושלים) ועיין שם בספר של"ה (פרשת ויחי) עיין שם. [ולפי הנראה בעל מעבר יבק מדברי הרב הציוני שאב, אבל לבעל שבט מוסר ז"ל היה מקור אחר, וצ"ב].

ובעת מצאתי בס"ד לרבינו יצחק דמן עכו ז"ל מתלמידי הרמב"ן ז"ל שבספרו מאירת עינים (פרשת ויחי דפ"ט ע"ב) אחר שהביא דברי התלמוד בכתובות הנ"ל שרבי יהודה הנשיא אחר פטירתו היה כל ליל שבת בא לביתו כה כתב: "גם אמרו רז"ל כשמת רבי יהודה הנשיא בטלה כהונה מן הכהנים, כלומר שהכהנים לא היו נזהרים ממנו אחרי מותו כמו בחייו, וכן אליהו הנביא שהוא כהן היה נושא את רבי עקיבא אחרי מותו, וכן **רבי יוסי הגלילי היה בא לביתו ערב שבת**, וחשדו את אשתו שני תלמידים שעברו ושמעו קולו שהיה עוסק בתורה, ואמרו שהיתה עוברת עבירה, והודיעו לבית דין והביארה ורצו להלקותה, ואמרה שהוא בעלה רבי יוסי הגלילי, ולא האמינוה, לשבת אחרת ערב שבת בא כמנהגו, ומצאה בוכה ומצטערת על שחשדה, שחרית בבית הכנסת גילה עצמו לציבור, והעניש מהם רבים, ושוב לא בא לביתו". [מה שכתב שבטלה כהונה מן הכהנים – עיין מה שביארנו בזה בחיבורי אוצר ישעך על מסכת כתובות (סימן ל"ח) וצרף לכאן].

וכזאת מצאתי גם לחד מתקיפי קמאי מרבותינו בעלי התוספות רבינו יהודה ב"ר קלונימוס ז"ל רביה דבעל הרוקח ז"ל, בספרו המופלא יחוסי תנאים ואמוראים ח"ב (ערך רבי יוסי הגלילי דף שד"מ)

שכה כתב: "ובאגדה מפורש שכך היה מנהגו של **רבי יוסי הגלילי כל מוצאי שבת** כשהיה חוזר לבית מדרשו, היתה אשתו מזומנת להביא יין להבדיל ונר לבשמים, וכך היה נוהג כל ימיו, ובשעת פטירתו לגן עדן ציוה שלא תשנה את מנהגה, ואף לאחר פטירתו היה נראה לה כמו שנהג במוצאי שבת בעודו חי, כענין רבינו הקדוש" עכ"ל.

וכאן בדבריו מבואר שמקור הדברים **במדרש אגדה** דרבותינו ז"ל שלא בא לידינו, כמו עוד הרבה מדרשי רז"ל שהיו לפני רבותינו הראשונים כמלאכים ע"ה ואבדו מאתנו בצוק העיתים ואורך הגלות ולא באו לידינו, וכמו שכתבו הגאון רבי יעקב שור ז"ל בספרו משנת יעקב (חלק בעי חיי דף פ"ח) עש"ב, והגאון רבי יוסף זכריה שטערן ז"ל בשו"ת זכר יהוסף (סימן ע"ח אות כ"ד), ועיין להגר"א בן רבינו הגדול הגר"א בספרו רב פעלים ואכמ"ל. [ועיין עוד בהגהות מהר"צ חיות ז"ל חולין (פ"ד א') שכתב כן אבל דבריו צ"ע שנמצא במדרשים שלפנינו (ס"פ פינתס)].

ותו מבואר בנוסח שהיה לפני בעל יחוסי תנאים ואמוראים שמעשה דרבי יוסי הגלילי לא היה **בערב שבת** כמבואר בשאר המקורות שהבאתי וכנ"ל, אלא שהיה זה **במוצאי שבת** ודוק היטב.

הרי לנו מפורש שהיה התנא רבי יוסי הגלילי בא לביתו כל ליל שבת כמו רבי יהודה הנשיא, וברור שלזה נתכוין רבינו הגר"א ז"ל ונתבארו דבריו ז"ל. [ודע דגם לנוסח בעל יחוסי תנאים ואמוראים לא היה בא רבי יוסי בחול אלא בא במוצאי שבת לעשות הבדלה דהיינו שבא בזמן שעדיין שבת הוא, ובזה גם דבריו יעלו עם דברות הגר"א ז"ל בחילוק המדרגות שבין רבי ורבי יוסי הגלילי, לבין רב המנונא סבא ודוק].

והנה מה שרבי יהודה הנשיא אחר פטירתו היה בא לביתו כל ערב שבת וצדיקים איקרו חיים וכנ"ל, נודע מה שאמרו רבותינו שהיה רבי יהודה הנשיא ניצוץ של יעקב אבינו, ונרמז הדבר בתיבת נשי"א שהוא ראשי תיבות ניצוץ של יעקב אבינו, וכמו שכתבו בספר מגלה עמוקות (ר"פ ויחי) ועוד בספר מגלה עמוקות רנ"ב אופנים לפרשת ואתחנן (אופן פ"ג), ובספר ויקהל משה (בסוף הספר), ובספר סדר הדורות (ערך רבי יהודה הנשיא) ועוד.

והיינו גם הנרמז בעומק דברות חז"ל במדרש רבה בראשית דלעיל: "רבינו [יהודה הנשיא] כשהיה נפטר מן העולם ציוה שלשה דברים אמר להם וכו', והיה דר בציפורי שבע עשרה שנה והיה קורא על עצמו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, וחי יהודה בציפורי שבע עשרה שנה", וכן מצאתי לרמ"ע מפאנו ז"ל בספר גלגול נשמות (ערך רבי יוסי הארוך) ע"ש.

והיינו שרבי יהודה הנשיא חי מיקרי ולא מת, כי גם יעקב אבינו לא מת כתענית (ה' ב'), ועיין בהגהות מקור חסד על ספר חסידים (שם אות ח'), ודוק.

ובן רב המנונא סבא שהיה ניצוץ דמשה רבינו וכמו שכתב הגר"א ז"ל ביאורו לספר תיקוני זהר (שם דמ"ב סע"ג), ובספר חסד לאברהם (מעין ה' נהר כ"ה) כתב שהיה גלגול משה רבינו, וכן הוא בספר הגלגולים ח"ב הנדפס בפרימשלא (פ"ה ד"ז ע"א וד"ח ע"א), והיינו נמי דכתב הגאון הרמ"ז ז"ל בביאורו לספר הזהר ח"ג (דע"ג ע"א) שרב המנונא סבא שופריה דמשה רבינו הוה ע"ש, ובספר אברהם אזכור (מערכת ר' אוח נ"ו) הוסיף לציין בזה לגליון ספר הזהר הקדוש ח"ג (דקמ"ד ע"ב, ודקפ"ו ע"א, ודרפ"ח ע"א) ע"ש.

והרי גם על משה רבינו אמרו רבותינו במסכת סוטה (י"ג סע"ב): "לא מת משה, כתיב הכא וימת שם, וכתיב התם ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש", ועיין שם בספר שערי זהר ודוק.

אמנם רבי יוסי הגלילי שזכה לבחינה הזו דחי איקרי ולא מת והיה אחר פטירתו בא לביתו וכו', הדבר צריך טעם וחלמוד.

ואם היתה לנו רשות לפצות פה ולומר הסבר בדבר, אמינא בס"ד בדרך אפשר אם יוכשר על פי דברות איש האלהים רבינו שמשון אוסטרופולר צוק"ל הי"ד ב"אגרת הקודש" שלו המודפסת בהגדה של פסח, שהמעין שם היטב יראה שיש שייכות בין דוד המלך ע"ה לבין התנא רבי יוסי הגלילי, ושהוא היה ניצוץ דוד המלך, ולכן "דוד בן ישי" עולה בגימטריא "שפ"ו" בגימטריא של "רבי יוסי הגלילי", גימטריא "שכינה", עיין שם בדבריו העמוקים זיע"א, והביא שכן כתב בספר סודי רזיא ע"ש.

ומבואר יוצא כי לתנא רבי יוסי הגלילי יש אחיזה עם דוד המלך, והרי קיימא לן דוד מלך ישראל חי וקיים (ראש השנה כ"ה א'), ומינה נמי לרבי יוסי הגלילי שזו מידתו חי ואף אחר סילוקו והוה כרבי יהודה הנשיא וכדכתבו רבנן קדישי וכנ"ל וקצרתי.

ועם המבואר כאן שרבי יוסי הגלילי יש לו שייכות עם דוד מלך ישראל, מבין אני עומק דברות רבותינו בתלמוד ירושלמי מסכת תענית (פ"ב ה"א ד"ב ע"א): "אמר רבי שמואל בר נחמן בשעה שישאל באין לידי עבירות ומעשים רעים הגשמים נעצרים, והן מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי, והוא מפגיע בעדם ומיד הגשמים יורדין".

מנוחת

סימן נו

שלום חי"א

קנז

ולא נתבאר מדוע רבותינו ז"ל נקטו "והן מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי", ושהוא יתפלל בעבורן, וכעת לא ראיתי במפרשי הירושלמי שעמדו בזה, וצ"ב.

ולהאמור יובן היטב בס"ד שהרי דוד המלך ע"ה הוא היה איש התפילה וכאומרו ואני תפילה (תהלים ק"ט ד) ופירש רש"י ז"ל: "אני מתפלל אליך תמיד", וכן פירש הראב"ע ז"ל שם, וזו לשון הרמב"ן ז"ל בראשית (כ"ה כ"ח): "יכנה האיש במעשה לתדירותו - כמו ואני תפילה", ובברכות (ל' ב') דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי [תפילה] טובא, ובמגילה (י"ח רע"א) כיון שבא דוד באה תפילה, והיינו תפילה לדוד ודוק.

הרי שהיה דוד המלך חפצא לתפילה, ואם כן רבי יוסי הגלילי שהיה ניצוץ דוד המלך שמידתו תפילה, לכן כשהיה רבי יוסי הגלילי עובר לפני התיבה, היה נענה והיו הגשמים יורדים ודוק היטב.

ודע כי ראיתי לשארי ראש הגולה הגאון רבינו יוסף חיים זצ"ל בספרו היקר בן יהוידע כתובות שם שכה כתב: "כל בי שמשי הוה אתי [רבינו הקדוש] לביתיה וכו', רבינו הקדוש בא כגילוי בגופו ממש, וישב על שלחנו כשאר בני אדם בעודם בחיים, מה שלא נעשה כזאת לשום צדיק שבעולם, לא קודם ממנו ולא אחריו" עיין בכל דברי קדשו הנפלאים זיע"א.

ומכלל דברינו אודות התנא רבי יוסי הגלילי, וממה שהבאנו בס"ד מפי מדרש חז"ל ודברות רבותינו הקדמונים יראה המעייץ מה שיש לעמוד בדברי קדשו הללו. [מיהו יש ליישב].

* * *

ירושלמי מסכת תענית (פ"ב ה"א ד"ב ע"א): "אמר רבי שמואל בר נחמן בשעה שישראל באין לידי עבירות ומעשים רעים הגשמים נעצרים, והן מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי, והוא מפגיע בעדם ומיד הגשמים יורדין".

ולא נתבאר מדוע רבותינו ז"ל נקטו "והן מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי", ושהוא יתפלל בעבורן, וכעת לא ראיתי במפרשי הירושלמי שעמדו בזה, וצ"ב.

ובס"ד במקומו [עכשיו נדפס לעיל] כתבתי עם הקדמת רבותינו ז"ל שרבי יוסי הגלילי היה במדת דוד המלך ע"ה שהוא חפצא לתפילה כאומרו ואני תפילה ותפילה לדוד, ועיין ברכות (ל' ב') ומגילה (י"ח א') וכנזכר לעיל בארוכה.

אי נמי יש לומר דלקחו דוקא כרבי יוסי הגלילי כיון שהיה מופלג בחסד, וכהדין עובדא נוראה שעשה עם גרושתו ובעלה הסומא שנשאה כמבואר בירושלמי כתובות (פ"א סה"ג) ובמדרש בראשית רבה (פ"ז ס"ג) ומדרש ויקרא רבה (פל"ד ס"ד), וזו לשונם מתורגם: "ומבשרך לא תתעלם, רבי יעקב אמר בשם רבי אלעזר זו גרושתו. רבי יוסי הגלילי היתה לו אשה רעה והיתה מבזה אותו לפני תלמידיו, אמרו לו תלמידיו רבינו גרשנה לאותה אשה שאין היא עושה לפי כבודך. אמר להם כתובתה גדולה ואין בכחי לגרשה וכו', אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לרבי יוסי הגלילי גרש אשה זו ממך שאיננה עושה ככבודך, אמר לו כתובתה גדולה ואין בכחי לגרשה. אמרו לו אנחנו נתן כתובתה וגרשנה ממך עשו כן והשיאהו לרבי יוסי הגלילי אשה אחרת טובה ממנה.

גרמו העונות של אותה אשה והלכה ונשאת עם שומר העיר, אחר ימים בא עליו

יסורי'ן ונסתמא (רח"ל), והיתה אשתו מנהגת אותו בכל העיר (לאסוף צדקה), והיתה ההולכת בכל שכונות העיר ובשכונה של רבי יוסי הגלילי לא היתה הולכת. בעלה היה מכיר בשכונות העיר ואמר לה מדוע אין את מובילה אותי לשכונתו של רבי יוסי הגלילי ששמעתי עליו שמחלק צדקה (הרכה), אמרה לו גרושתו אני ואין בכחי לראות פניו, פעם אחת באו לשכונתו של רבי יוסי הגלילי, והיה אותו שומר מכה אותה והיה קולם הולך בכל העיר, הציץ רבי יוסי הגלילי וראם שהם מתכוזין באותו השוק, לקחם ונתן להם בית אחד משלו, והיה מפרנס אותם כל ימי חייהון, משום ומבשרך לא תתעלם".

ומבואר באר היטב גודל החסד הנפלא והמופלא שעשה רבי יוסי הגלילי עם גרושתו, והרי קיימא לן שהגומל חסדים תפילתו נשמעת כמאמרם במדרש תהלים (פס"ה ס"ד): "מי שהוא גומל חסדים יהא מבושר שתהא תפלתו נשמעת, שנאמר זרעו לכם לצדקה וגו' מה כתיב אחריו ועת לדרוש את ה', שהוא מתפלל לפני הקב"ה והוא נענה", לכן אמר הירושלמי "מביאין להן זקן אחד כגון רבי יוסי הגלילי, והוא מפגיע בעדם ומיד הגשמים יורדין" ודוק היטב.

ויש להוסיף בה דברים שהרי במדרש ויקרא רבה שם מבואר בעובדא דרבי תנחומא ואותו אדם שעשה צדקה עם גרושתו, וזו לשון המדרש מתורגם: "בימיו של רבי תנחומא היו צריכין ישראל לגשם, באו אליו ואמרו לו רבינו יגזור תענית שירדו גשמים. גזר רבי תנחומא תענית פעם ראשונה ושניה ולא ירדו גשמים, פעם שלישית קם ודרש אמר להם כל העם יחלקו צדקה.

קם אדם אחד ולקח כל מה שהיה לו בביתו ויצא לחלק לצדקה, פגעה בו גרושתו

ואמרה לו תן צדקה לאותה אשה שמאותו יום שיצאה מביתך לא ראתה טובה. כיון שראה אותה ערומה ובצרה גדולה נתמלא עליה רחמים ונתן לה על שם ומבשרך לא תתעלם. ראהו אדם אחד, עלה לרבי תנחומא ואמר לו רבינו את כאן ועבירה (ערוית) כאן. אמר לו מה ראית. אמר לו ראיתי אדם פלוני שמדבר עם גרושתו, ולא עוד אל שנותן לה מטבעות, אם לא היה חשוד עליה לא היה נותן לה.

שלח רבי תנחומא וקרא לאותו אדם ואמר לו בני אתה יודע שהעולם עומד בצער והבריות עומדות בצער, ואתה הלכת ודברת עם גרושתך, ולא עוד שנתת לה מטבעות אלולי שחשוד אתה לא היית נותן לה מטבעות. אמר לו אותו אדם ולא כך דרשת ומבשרך לא תתעלם אמרת אתה שכל העם יצאו ויחלקו צדקה, עמדתי אני לחלק צדקה פגעה בי גרושתי ואמרה לי עשה בי צדקה שמאותו יום שיצאה מביתך לא ראתה טוב, כיון שראיתי ערומה ובצרה גדולה נתמלאתי עליה רחמים ונתתי לה על שום ומבשרך לא תתעלם.

באותה שעה הגביה רבי תנחומא פניו לשמים ואמר לפני הקב"ה רבונו של עולם מה אם זה שהוא בשר ודם, ואכזרי, ולא היה עליו מזונותיה, נתמלא עליה רחמים ונתן לה אנו שאנו בני בניך בני אברהם יצחק ויעקב, ומזונותינו עליך על אחת כמה וכמה שתתמלא עלינו רחמים, באותה שעה ירדו גשמים ונתרווח העולם", עד כאן דברות המדרש.

ומפורש ומבואר באר היטב שמי שעושה צדקה עם גרושתו דייקא, כוחו גדול לעורר רחמי שמים ולהוריד גשמים, ולכן אמר הירושלמי שהיו מורדין כגון זקן

מנוחת

סימן נח

שלום חי"א

קנט

רבי יוסי הגלילי שעשה כן עם גרושתו וכנ"ל ודוק היטב.

ומבני יקירי חו"ב הרה"ג רבי אברהם אליעזר סופר שליט"א שמעתי לבאר עם דברות התלמוד תענית (כ"ה ב'): "מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה, ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. [ולא ירדו גשמים]. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הווי מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו, וזה אינו מעביר על מדותיו".

וגדר "מעביר על מדותיו" לימדנו רש"י ז"ל ראש השנה (י"ז א'): "המעביר על מדותיו שאינו מדקדק למדוד מדה למצערם אותו, ומניח מדותיו והולך לו", ומי היה כרבי יוסי הגלילי מעביר על מדותיו ומוחל על עלבונו, שהרי אשתו גרושתו "היתה מצערת אותו הרבה" (כלשון הירושלמי) "והיתה מבזה אותו לפני תלמידיו" (כלשון המדרש), ואף על פי כן רבי יוסי הגלילי עשה עמה חסד נפלא והעביר על מדותיו, ואם כן בדין הוא שירד הגשם בזכותו, והיינו דאמר הירושלמי שמעמדין זקן "כרבי יוסי הגלילי" שהיה מצויין להפליא במידת המעביר על מדותיו, ודפח"ח, חיליה לאורייתא.

ודע דעם האמור שמבשרך אל תתעלם קאי גם על אלמנתו ואפילו על גרושתו וכמבואר להדיא בירושלמי כתובות שם, וראינו גודל זהירותו של רבי יוסי הגלילי בכבוד גרושתו וכנ"ל, מבין אני מה שמצאתי לחד מן קמאי רבינו יצחק דמן עכו ז"ל מתלמידי הרמב"ן ז"ל בספרו מאירת עינים (פרשת ויחי דפ"ט ע"ב) שכתב: "גם אמרו רז"ל כשמת רבי יהודה הנשיא בטלה כהונה מן הכהנים, כלומר שהכהנים לא היו נזהרים ממנו אחרי מותו כמו בחייו, וכן אליהו הנביא שהוא כהן היה נושא את רבי עקיבא אחרי מותו, וכן רבי יוסי הגלילי היה בא לביתו ערב שבת, וחשדו את אשתו שני תלמידים שעברו ושמעו קולו שהיה עוסק בתורה, ואמרו שהיתה עוברת עבירה, והודיעו לבית דין והביאוה ורצו להלקותה, ואמרה שהוא בעלה רבי יוסי הגלילי, ולא האמינוה, לשבת אחרת ערב שבת בא כמנהגו, ומצאה בוכה ומצטערת על שחשדוה, שחרית בבית הכנסת גילה עצמו לציבור, והעניש מהם רבים, ושוב לא בא לביתו".

והיינו טעמא שרבי יוסי הגלילי העניש רבים מהמלעיזים על אלמנתו אחר שהיה מכבד למאד מאוד את אשתו, ואפילו גרושתו וכמשנ"ת ודוק היטב.

סימן נח.

בענין האמורא עולא

כתובות (ק"א א'): "עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל, נח נפשיה בחוץ לארץ. אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אמר אנת עולא על אדמה טמאה תמות,

אמרו לו ארונו בא, אמר להם אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה".
והנאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו בן יהוידע כתובות שם כה כתב: "קשה